

GENDER TENGLIKNI TA'MINLASH VA OILADAGI ZO'RAVONLIKNI OLDINI OLISH

Panjizoda Hurriyatxon Ziyod qizi Zoxiriy

“Oila va hotin qizlar ilmiy-tadqiqot instituti”

1-kurs tayanch doktoranti

Xodjaev Sobir Jumayevich

Ilmiy rahbar:sot.f.f.d. (PhD)

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada gender tenglikni ta'minlash va oiladagi zo'ravonlikni oldini olish, oiladagi tazyiq va zo'ravonlikning bugungi kunda dolzarb muammo ekanligi asoslangan va mavzudan kelib chiqib amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: gender tenglik, oila, tazyiq, zo'ravonlik, ijtimoiy tenglik, inson huquqlari.

ABSTRACT

This article is based on the fact that gender equality and the Prevention of domestic violence, domestic repression and violence are an urgent problem today, and gives practical recommendations based on the topic.

Keywords: gender equality, family, repression, violence, social equality, human rights.

Asrlar davomida jins, jinsiy xususiyatlar faqat naslni ko'paytirish, oilani tashkil qilish uchun muhimdir, degan fikr keng tarqalgan edi. Asta - sekin, ayollar va erkaklar o'ziga xos biosotsial va ijtimoiy - madaniy muhim xususiyatlarga ega bo'lib, ijtimoiy o'zaro ta'sirlar tizimida turli xil o'rinlarni egallashlari tushunildi: birlamchi-o'z faoliyatini jinsi bo'yicha cheklovlersiz amalga oshiradigan erkaklar, ikkinchi navbatda esa asosan uyda, oilada faoliyat bilan cheklangan ayollar. Ushbu hodisa ijtimoiy falsafada "jinslarning ijtimoiy tengsizligi" ta'rifini oldi.

Jahon sivilizatsiyasi rivojlanishining barcha bosqichlari davomida jinslar tengsizligi turli nuqtai nazardan eng murakkab ijtimoiy muammo bo'lib kelgan. Ijtimoiy tuzilishning asosiy elementlariga (shaxsiyat va jamiyat, oila va davlat va boshqalar) kirib, jinslar tengsizligi odamlarning shaxsiy munosabatlaridan tashqariga chiqdi va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'ldi. Dunyo ikkala jinsning sa'y-harakatlari bilan yaratilgan va dominant unda erkaklar bor. Ayollarning inson hayotini ta'minlashda, uy

xo'jaligini yuritishda ishtirok etishi ularga jamiyatda qaram, bo'ysunuvchi mavqeni yaratdi.

Shu bilan birga, ijtimoiy-falsafiy tafakkurda jinslarning ijtimoiy tengligiga intilish tobora kuchayib bordi. Shunga o'xshash g'oya, ko'plab nazariyalarga aylanib, umuman olganda, ayollar va erkaklarni ijtimoiy jarayonning teng subyektlari sifatida tan olishga qaratilgan edi. Buning uchun ayollar foydasiga ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy munosabatlarni o'zgartirish taklif qilindi.

Jamiyatda davom etayotgan gender tengsizligi an'anaviy ayollar masalasi doirasida tenglik muammolarini oxirigacha hal qilib bo'lmasligini ko'rsatdi. Jinsni nafaqat biologik, balki ijtimoiy omil (gender) sifatida tan olish, shu jumladan ijtimoiy o'zaro ta'sirning eng muhim mezoni bo'lib, ilmiy nazariyaga "gender tengligi" tushunchasini shakllantirishga imkon berdi. Eng umumiy shaklda, bu ijtimoiy faoliyatning hayotni qo'llab-quvvatlovchi turlarida ayol va erkak genderining tengligini anglatadi, garchi jamiyat bu yo'nalishda gender tabaqalanmagan (ierarxik bo'lmagan) faoliyat tizimi sifatida faoliyat yuritsa va rivojlansa ham.

Oiladagi zo'ravonlik bir qator inson huquqlarini buzadi - har birining qonun oldida teng himoya qilish va jinsiy kamsitishlardan himoya qilish huquqi, suiiste'mol qilinmaslik huquqi, yashash va jismoniy daxlsizlik huquqi, jismoniy va ruhiy salomatlikning eng yuqori standartlariga bo'lgan huquq.

Xalqaro inson huquqlari tashkilotlarining (birinchi navbatda ayollar) faol harakatlari tufayli so'nggi o'n yil ichida inson huquqlariga rioya qilish g'oyalari sezilarli darajada kengaydi. Shunga ko'ra, milliy davlatlarning oiladagi zo'ravonlik uchun javobgarligi haqidagi g'oyalar o'zgardi.

Ilgari davlat faqat o'z hokimiyat organlari faoliyati uchun (va, masalan, mahbuslarning huquqlariga rioya qilish uchun) javobgar deb hisoblangan, ammo xususiy shaxslarning harakatlari uchun emas. Bugungi kunda "sheriklik" printsipli qo'llaniladi: davlatning inson huquqlari, shu jumladan xususiy sohadagi buzilishlarning oldini olish bo'yicha tizimli muvaffaqiyatsizliklari uni xalqaro hamjamiyat oldida javobgar qiladi.

Ammo oiladagi zo'ravonlik muammosi boshqa sabablarga ko'ra ham dolzarbdir. Ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarning o'z-o'zidan paydo bo'ladigan bozor tizimiga o'tish odamlarning yashash sharoitlarida va ularning qiymat yo'nalishlarida o'zgarishlarga olib keldi. Ushbu o'zgarishlar, bir tomondan, aholi sog'lig'ining yomonlashishi, jamiyatning turli qatlamlarining hayot sifatining pasayishi, boshqa tomondan, chalkashlik, keskin o'zgargan sharoitlarga moslasha olmaslik, ijtimoiy tajovuzkorlikning kuchayishi kabi shakllarda namoyon bo'ladi. Ushbu salbiy oqibatlarining umumiy funktsional sababi beqaror o'tish davrlariga xos bo'lgan

anomiya holatidir, ammo tarixiy, etnik-madaniy xarakterga ega bo'lgan chuqurroq sabablar ham mavjud.

Oiladagi zo'ravonlikni mustaqil ijtimoiy muammoga ajratish uni hal qilishga qaratilgan birinchi qadamdir. Ushbu yo'lda bir qator to'siqlar mavjud:

- aniq ta'riflar va nazariy asoslarning yo'qligi;
- tarqalish darajasi va oilada kuch ishlatish sabablari to'g'risida to'liq ma'lumotlarning yo'qligi;
- shuningdek, zo'ravonlik qurbonlarini himoya qilishni ta'minlaydigan federal qonunning yo'qligi.

Hozirgi vaqtda, boshqaruv amaliyoti va sotsiologik tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu muammolarni hal qilish uchun individual urinishlarni, shu jumladan hokimiyatning turli darajalarining o'zaro ta'sirini belgilaydigan boshqaruv modellarini yaratish orqali muvofiqlashtirishga ehtiyoj bor. Ushbu modellar va tushunchalarga boshqaruv darajalari o'rtasidagi funktsiyalarni farqlash, boshqaruv subyektlari o'rtasida biznesning optimal vertikal va gorizontal o'zaro ta'sirini yaratish va oiladagi zo'ravonlikning oldini olish uchun juda aniq dasturni yaratish kiradi.

Yuqoridagilardan xulosa qilib quyidagi amaliy tavsiyalarni aytishimiz mumkin, gender tenglikni ta'minlab, oiladagi zo'ravonlikni bartaraf etish va oldini olish bo'yicha ishlarni tashkil etishning xorijiy va mahalliy tajribasi boshqaruv qarorlarini qabul qilish va amalga oshirish jarayonining turli bosqichlarida ishtirok etishi mumkin bo'lgan institutlar va tuzilmalarni aniqlashga ko'proq e'tiborni qaratish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Гофман, И. Тендерный дисплей / И. Гофман // Введение в тендерные исследования: хрестоматия; под ред. С. Жеребкина. Харьков: ХЦГИ; СПб.: АЛЕТЕЙЯ, 2001. Ч. 2.
2. Е. Здравомыслова, А. Темкина // Социальная история: специальный выпуск, посвященный гендерной истории; под ред. Н. Л. Пушкарева. М.: РОССПЭН, 2002.
3. Факторы, влияющие на насилие со стороны партнёров над женщинами в странах Африки к югу от Сахары тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 22.00.03, кандидат наук Ола Бамиделе Эммануэль
4. Гендерное насилие в современной российской молодой семье 2021 — кандидат наук Безвербная Наталья Александровна